

Довгерт Анатолій Степанович

Національна академія правових наук України
Харків, Україна

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Київ, Україна

Цірат Геннадій Артурович

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ТА МІЖНАРОДНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. Метою цієї статті є розгляд сучасних тенденцій рекодифікації міжнародного приватного права, що відбувається протягом останніх 10–15 років в різних державах світу, перш за все, європейських, виявлення підходів, які покладені в основу різних національних актів рекодифікації МПрП, визначення сучасного стану кодифікації МПрП в Україні, проблемних питань, з якими стикається процес рекодифікації МПрП на сучасному етапі розвитку правової системи України. Досліджені новітні національні акти кодифікації МПрП свідчать про різноманітність підходів, покладених в основу такої кодифікації у різних державах, при цьому в однаковій мірі застосовуються як автономний, так і галузевий підходи. Значна увага приділена актам міжнародно-правової уніфікації окремих інститутів міжнародного цивільного процесу, які прийняті в рамках Гаазької конференції з міжнародного приватного права та Європейського Союзу. Розглянуто сучасний стан кодифікації міжнародного приватного права в Україні, дана характеристика підходу, покладеному в її основу, надана оцінка та виявлені переваги та недоліки такого підходу. Розглянуті варіанти (сценарії), за якими може відбуватися процес рекодифікації та модернізації МПрП у контексті процесів рекодифікації цивільного права України. Обґрунтована необхідність відмови від автономного підходу у тому вигляді, якій було втілено у законі про МПрП, інших актах, та перейти до кодифікації МПрП у рамках єдиного акту приватного (цивільного) права з включенням до нього, в тому числі і процесуальних норм і інститутів. Окрему увагу приділено питанням кодифікації міжнародного цивільного процесу, модернізації деяких його інститутів з огляду на сучасні тенденції, досягнення світової та вітчизняної науки, та перспектив європейської інтеграції. Розглянуто стан регулювання та пропозиції щодо модернізації таких інститутів міжнародного цивільного процесу, як інститут запобігання паралельних проваджень та деяких видів міжнародної підсудності.

Ключові слова: рекодифікація, модернізація, уніфікація, підсудність, інститут, акт, конвенція.

Anatolii S. Dovgert

National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

Gennadii A. Tsirat

Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

CURRENT ISSUES OF CODIFICATION OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL CIVIL PROSEDURE

Abstract. *The purpose of this article is to consider current trends of the recodification of private international law (PIL) over the past 10–15 years in different countries, especially European, to identify approaches grounded in various national acts of recodification of PIL, to determine the current state of codification in Ukraine, problematic issues facing the process of recodification of PIL at the present stage of development of the legal system of Ukraine. The latest national acts of codification of PIL studied in this article show the diversity of approaches underlying such codification in different countries, with both autonomous and branch approaches being applied equally. A significant attention is paid to the acts of international legal unification of certain institutions of the international civil proceeding adopted in the framework of the Hague Conference on Private International Law and the European Union. We considered a current state of codification of private international law in Ukraine, described the approach used therefor, and gave an assessment and identified advantages and disadvantages of such an approach. Scenarios under which the process of recodification and modernization of PIL in the context of the processes of recodification of civil law of Ukraine can take place are considered. There is a need to abandon the autonomous approach in the form embodied in the law of PIL, other acts, and move to the codification of PIL within a single act of private (civil) law with the inclusion of procedural rules and institutions therein. Special attention is paid to the codification of the international civil proceeding, modernization of some of its institutions in view of current trends, achievements of world and domestic science, and prospects for European integration. The state of regulation and proposals for the modernization of such institutions of international civil proceeding as the institute for the prevention of parallel proceedings and certain types of international jurisdiction are considered.*

Keywords: *recodification, modernization, unification, jurisdiction, institute, act, convention.*

ВСТУП

Процес рекодифікації цивільного права України, який відбувається в Україні, не може бути успішно здійснений без вирішення багатьох питань, пов'язаних

з модернізацією та рекодифікацією норм міжнародного приватного права, яке знаходиться в тісному зв'язку з приватним правом, в цілому та цивільним, зокрема.

Актуальність процесів модернізації, осучаснення та «новелізації» міжнародного приватного права постійно зростає на тлі якісного та кількісного зростання відносин з іноземним елементом, які є об'єктом регулювання нормами МПрП. Процеси рекодифікації міжнародного приватного права, його модернізації та оновлення відбуваються в багатьох державах світу, що є проявом гнучкості та адаптивних можливостей правових систем виробляти адекватні правові засоби регулювання суспільних відносин, які постійно змінюються та з'являються нові, раніше не відомі. Разом з рекодифікацією міжнародного приватного права на національному рівні на міжнародно-правовому рівні відбуваються процеси уніфікації підходів до регулювання багатьох інститутів міжнародного приватного права. Активно йдуть процеси гармонізації норм та інститутів міжнародного приватного права.

Дослідження сучасних тенденцій рекодифікації міжнародного приватного права, яка відбувалась протягом останніх 10–15 років у різних державах світу, виявлення та систематизація підходів, які покладені в основу різних національних актів рекодифікації МПрП, необхідні не тільки з точки зору виявлення останніх тенденцій та закономірностей цих процесів в різних регіонах та країнах світу. Воно має важливий прикладний характер, надає можливість врахувати досвід інших держав у цих питаннях, стати запобіжником помилок, яких можна припуститися в процесі рекодифікації МПрП, який відбувається в ці часи в Україні. Особливе місце займають питання міжнародного цивільного процесу. Як частина міжнародного приватного права він регулює відносини з іноземним елементом, але відносини процесуального характеру, регулюючи такі важливі аспекти цих відносин як міжнародна підсудність приватноправових спорів, транскордонна судова кооперація, визнання та виконання рішень іноземних судів. Ці інститути міжнародного цивільного процесу є об'єктом кодифікації на національно-правовому рівні, уніфікації на міжнародно-правовому рівні та гармонізації із застосуванням таких інструментів як модельні закони та принципи. Уніфікація, що відбувається на міжнародно-правовому рівні носить досить активний характер протягом останніх 10–15 років. Така увага к цим питанням з боку, наприклад, Гаазької конференції з міжнародного приватного права обумовлена існуючими «прогалинами» саме міжнародно-правового рівня їх регулювання і об'єктивною потребою їх заповнення на тлі зростання кількості та складності спорів з іноземним елементом. В Європейському Союзі це викликано необхідністю саме модернізації існуючих механізмів регулювання, побудованих на основі підходів, сформованих в останній чверті ХХ сторіччя. На фоні цих процесів та активної участі України в останніх актах уніфікації, прийнятих під егідою Гаазької конференції з міжнародного приватного права, очевидною і нагальною виявляється потреба

у модернізації підходів до регулювання деяких інститутів міжнародного цивільного процесу в Україні з огляду на сучасні тенденції, досягнення світової та вітчизняної науки. Мова йде, зокрема, про такі інститути міжнародного цивільного процесу, як інститут запобігання паралельних проваджень та деяких видів міжнародної підсудності, договірної, виключної та видами і характером відносин, з яких виник спір. Особливий наголос треба зробити на перспективах європейської інтеграції нашої держави. Мова йде про перспективи створення міжнародно-правових механізмів регулювання міжнародної підсудності та визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних та комерційних справах шляхом укладання багатосторонньої конвенції на кшталт конвенції Лугано 2007 р.

Питанням рекодифікації цивільного та міжнародного приватного права України в сучасній науковій літературі приділено достатньо уваги. Проте питання рекодифікації норм міжнародного цивільного процесу як складової МПрП України та модернізації підходів до регулювання деяких його складових попри їх актуальність та значимість залишаються поза увагою наукової спільноти. Процеси модернізації, оновлення та рекодифікації національного законодавства з питань МПрП, що відбуваються в багатьох державах світу, особливо Європи, свідчать про своєчасність та актуальність започаткування аналогічних процесів в нашій державі. Для рекодифікації у царині міжнародного приватного права існують ті ж юридичні чинники та передумови, що і для оновлення цивільного кодексу України: 1) значний розвиток ринкового законодавства в країні; 2) наявність норм-моделей регіональних та універсальних міжнародних актів¹; 3) найновіший досвід кодифікації МПрП у низці країн²; 4) необхідний потенціал вітчизняної приватно-правової науки [1,2]. Автори цієї статті ставлять за мету дати відповіді на деякі актуальні питання кодифікації міжнародного приватного права України в цілому та міжнародного цивільного процесу, зокрема в контексті загальних процесів рекодифікації цивільного України та процесів рекодифікації міжнародного приватного права, які відбуваються у світі.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

При виконанні цієї науково-дослідницької роботи авторами використовувались методи системного та порівняльно-правового аналізу, метод правового прогнозування та планування. Предметом цього дослідження стали підходи до кодифікації міжнародного приватного права, які використовуються різними державами та деякими міжнародними організаціями і об'єднаннями, досвід такої кодифікації, який втілений в різних за характером нормативних актах різних держав та міжнародних конвенціях. Для виявлення та оцінки таких підходів

¹ Так, наприклад, низкою регламентів ЄС фактично створена європейська кодифікація колізійного та міжнародного процесуального права.

² З початку XXI ст. у світі розроблені та набули чинності понад 20 кодифікацій з МПрП у формі частин цивільних кодексів або окремих законів.

автори частково використовували прийняту в науці міжнародного приватного права України та деяких інших держав класифікацію, яка поділяє вказані методи (підходи) до кодифікації МПрП на автономну, галузеву та альтернативну. Але треба визнати, що вказані підходи до кодифікації застосовуються в «чистому вигляді» досить не часто і згадана класифікація більш корисна для викладання міжнародного приватного права як навчальної дисципліни, ніж як відображення реального стану речей в царині кодифікації МПрП. На практиці ми часто стикаємось зі способами кодифікації МПрП, які поєднують елементи різних підходів з превалюванням одного з них або без такого. Виявляється доцільним поставити питання зміни критеріїв, за якими ми можемо здійснювати класифікацію методів (підходів) до кодифікації МПрП, та відмовитись від єдиного критерію – характеру правового акту, в якому законодавцем поміщена відповідна норма або інститут міжнародного приватного права.

Об'єктом дослідження стали національно-правові акти рекодифікації міжнародного приватного права, які були прийняті в більш ніж 10 державах протягом останніх 10–15 років. Із застосуванням методу порівняльно-правового аналізу були виявлені відмінності у підходах до визначення переліку інститутів МПрП, які ставали об'єктом кодифікації у формі єдиного автономного акту – окремого закону (акту) про міжнародне приватне право.

Разом з національно-правовими актами кодифікації МПрП різних держав об'єктом дослідження стали також ті міжнародні конвенції, які були прийняті протягом останніх років під егідою Гаазької конференції з міжнародного приватного права, актів Європейського Союзу та оновленої конвенції Лугано. Всі вказані акти спрямовані на міжнародно-правове регулювання та уніфікацію норм, що регулюють окремі складові міжнародного цивільного процесу: міжнародну підсудність та визнання і виконання іноземних судових рішень.

Окремим об'єктом дослідження був стан справ у сфері регулювання та кодифікації норм міжнародного приватного права в Україні. Було проаналізовано та надано оцінку ситуації, що склалась навколо кодифікації міжнародного приватного права України, саме з огляду на перспективи рекодифікації та модернізації окремих норм та інститутів МПрП у контексті рекодифікації цивільного права України. Розгляд потенційних варіантів рекодифікації МПрП виявив, що методологічне, доктринальне та юридико-технічне поєднання цих двох процесів, синхронізація їх в часі та розгляд рекодифікації МПрП через призму рекодифікації та оновлення цивільного кодексу України має стати ключовим елементом концепції рекодифікації міжнародного приватного права України на сучасному етапі.

Торкаючись питань модернізації та оновлення окремих інститутів МПрП автономно було досліджено норми, що регулюють загальні положення інституту міжнародної підсудності та процедур запобігання виникненню паралельних проваджень при вирішенні спорів з іноземним елементом в Україні та інших юрисдикціях. Указана частина дослідження була виконана з використанням методу

порівняльно-правового та системного аналізу, що надало можливість виявити недоліки закріпленого в законодавстві України підходу до регулювання процедур запобігання виникненню паралельних проваджень та запропонувати підходи до суттєвого оновлення діючих процедур.

За результатами проведеного дослідження автори дійшли певних висновків, які мають важливе теоретичне значення і стосуються необхідності рекодифікації міжнародного приватного права як органічної та невід'ємної складової загально-го процесу рекодифікації цивільного права України. Авторами обґрунтована необхідність зміни підходів до регулювання деяких інститутів міжнародного цивільного процесу України, перш за все, процедур запобігання виникненню паралельних проваджень при розгляді справ з іноземним елементом, міжнародної підсудності та сформульовані практичні рекомендації щодо удосконалення існуючих в українському законодавстві підходів до регулювання вказаних інститутів.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Процеси рекодифікації та оновлення законодавства відбувається хвилеподібно, і це закономірно. Послідовність виглядає наступним чином: закріплення в праві певних підходів до регулювання, далі перевірка цих підходів життям, яке постійно і швидко змінюється (моніторинг регулювання, судова практика, узагальнення, наукове осмислення та розробка підходів до модернізації); формування адекватних відповідей на питання, що виникають, шляхом формулювання нових підходів до регулювання та їх закріплення в законодавстві.

Відомо, що в світі існує три підходи до кодифікації міжнародного приватного права: галузевий, автономний і альтернативний. Але цей поділ цілком умовний і в реальності ми не часто можемо зустріти той чи інший підхід, втілений в «чистому» вигляді, наприклад, коли в окремому нормативному акті (законі) зібрані абсолютно всі норми міжнародного приватного права. Частіше за все ми зустрічаємо «змішані» форми, які поєднують різні підходи, коли автономна кодифікація поєднується з галузевою або автономна кодифікація застосовується тільки до окремих складових міжнародного приватного права, наприклад, колізійного права. Тому, говорячи про застосування тією чи іншою державою того чи іншого способу кодифікації, ми матимемо на увазі превалюючий підхід, обраний цією державою. Автономний підхід до кодифікації МПрП обрала значна група держав, зокрема, Швейцарія, Україна, Польща, Чехія, Туреччина, Албанія, Хорватія, Грузія, КНР, Японія та багато інших. У кожній з цих держав прийняті та діють окремі закони про міжнародне приватне право, хоча всі вони суттєво відрізняються за сферами регулювання та переліком відносин, які є об'єктом регулювання нормами цих законів. Друга група держав обрала галузевий підхід до кодифікації, в якому загальні положення, принципи та колізійні норми містяться в цивільних кодексах, а норми, що регулюють міжнародний цивільний процес – в цивільних

процесуальних кодексів. У той же час, в цих державах є окремі закони, які регулюють вузьке коло правовідносин, зокрема, з іноземним елементом, та містять норми міжнародного приватного права. До таких держав належить Бельгія, Франція, РФ, Німеччина, Іспанія, Литва та деякі інші. Третя група держав, і це переважно держави англо-американської системи права, обрали альтернативний спосіб кодифікації, який по суті відкидає будь-яку кодифікацію як таку, норми міжнародного приватного права знаходяться в різних актах та судових рішеннях (прецедентах).

Кожен з розглянутих підходів до кодифікації має свої позитивні та негативні сторони. Обираючи один з них, законодавець намагається зменшити вплив негативних та посилити вплив позитивних наслідків обраного ним способу кодифікації, керуючись при цьому різними аргументами та критеріями. Не останню роль тут відіграє правова традиція та розуміння ролі права як соціального явища та визначення ролі писаного закону та судової практики як джерел права.

Протягом останніх 10–12 років у світі, особливо у державах Європи, йде активний процес рекодифікації міжнародного приватного права, змістом якого є модернізація підходів до регулювання відносин з іноземним елементом. Власне законодавство про міжнародне приватне право оновили та модернізували багато держав Європи: у 2011 р. у Польщі прийнято новий закон про міжнародне приватне право [3], у Нідерландах почала діяти з 01.01.2012 р. оновлена книга 10 цивільного кодексу, в якій вміщені норми з міжнародного приватного права [4], Чеська республіка новим законом №91/2012 [5] замінила з 2012 р. акт Чехословаччини про міжнародне приватне право 1963 р., Угорщина оновила свій закон про міжнародне приватне право в 2017 р. [6] а Хорватія прийняла новий закон про міжнародне приватне право у 2017 р. (набув чинності в 2019 р.) [7].

Аналогічні процеси відбуваються в країнах Азії. Наприклад, в КНР в 2011 набув чинності акт про право, що застосовується до цивільних відносин з іноземним елементом [8], який є актом кодифікації саме колізійного права КНР. У 2014 році прийняті акти з МПрП в Індонезії та В'єтнамі.

Змістовний аналіз вказаних актів кодифікації свідчить про те, що підходи держав до автономної кодифікації є дуже різними. Так, Польський акт представляє собою збірник загальних принципів та колізійних норм стосовно всіх видів відносин з іноземним елементом. Тому він більше схожий на акт кодифікації колізійного права, ніж на акт кодифікації МПрП в цілому. З іншого боку, Чеський акт є найбільш поглибленим та всеосяжним актом автономної кодифікації МПрП, в якому, крім закріплення загальних та колізійних норм, містяться норми про підсудність, надання міжнародної правової допомоги, виконання іноземних судових рішень, транскордонне банкрутство тощо. При цьому побудова закону, розміщення норм схоже на побудову договорів про правову допомогу: юрисдикція чеських судів, право, що застосовується, «прив'язані» до конкретного виду спірних правовідносин з іноземним елементом. Хорватський закон про міжнародне приватне

право, крім загальних положень та принципів і колізійних норм, містить норми щодо підсудності та виконання іноземних судових рішень. При цьому треба підкреслити, що останні за часом кодифікації МПрП, які були проведені в цих державах, відбувались під значним або вирішальним впливом таких чинників як європейське приватне право, європейське міжнародне приватне право та міжнародних конвенцій [9].

Стан справ у сфері регулювання та кодифікації норм міжнародного цивільного процесу

Разом з процесами рекодифікації національного законодавства в сфері міжнародного приватного права відбуються активні процеси уніфікації міжнародного приватного права на міжнародно-правовому рівні. Основним об'єктом уніфікації виступають окремі складові міжнародного цивільного процесу, зокрема міжнародна підсудність та виконання іноземних судових рішень. Інші важливі складові, такі як вручення за кордоном судових документів та отримання доказів, отримання безоплатної правової допомоги та інші, врегульовані універсальними міжнародними конвенціями¹, склалась успішна практика їх застосування, моніторингу та узагальнення практики.

Для країн-членів ЄС з 2015 р. почав діяти оновлений Регламент ЄС № 1215/2012 з питань юрисдикції та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах [10], який замінив Регламент 44/2001 з аналогічною назвою та сферою регулювання. Під егідою Гаазької конференції з міжнародного приватного права у 2005 р. було прийнято та відкрито для підписання конвенцію про угоди про вибір суду [11], яка набула чинності з 01.10.2015 р.² і врегулювала значну кількість відносин, що виникають при застосуванні договірної підсудності у справах з іноземним елементом. У 2019 р. було схвалено та відкрито для підписання конвенцію про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних та комерційних справах [12]. Вказана конвенція є новою спробою врегулювання на універсальному рівні питань визнання та виконання іноземних судових рішень.

Регламент ЄС № 1215/2012 вніс певні новації в регулювання питань юрисдикції та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах в рамках ЄС і умовно може розглядатися як приклад регулювання цих складових міжнародного цивільного процесу в специфічних умовах єдиного правового простору ЄС (регіональний рівень) та концепції вільного руху судових рішень в межах держав-членів ЄС. В той же час Гаазькі конвенції 2005 та 2019 років мають розглядатися як потенційно універсальні багатосторонні міжнародні інструменти [13], які безпосередньо будуть впливати на національне регулювання тих самих відносин в нашій державі та державах-потенційних учасниках цих конвенцій.

¹ Мова йде про Гаазькі конвенції 1954, 1965 та 1970 років.

² Кількість держав-учасниць складає на сьогодні 32. Україна приєдналась до цієї конвенції у 2016 р., ратифікувала її у 2021 р. Конвенція набере чинності для України через три місяці після здачі ратифікаційної грамоти депозитарію конвенції. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>.

Роль міжнародних договорів та спеціальних актів ЄС у регулюванні відносин з іноземним елементом дуже значна та важлива. В державах-членах ЄС відносини з іноземним елементом поділяються на ті, які регулюються актами ЄС, як правило, регламентами, яких прийнято і діє значна кількість (з колізійного права, зокрема Регламенти Рим I, II, з міжнародного цивільного процесу Регламенти Брюссель I, II та інші), та відносини, які регулюються нормами національного права кожної держави та нормами міжнародних договорів, які укладені цією державою з іншими державами – не членами ЄС. При цьому держави-члени намагаються уніфікувати підходи, покладені в основу регулювання відповідних відносин з іноземним елементом і закріплені у відповідних регламентах, та підходи, на яких будується їх національне законодавство. Цим, зокрема, і обумовлені згадані вище процеси рекодифікації та оновлення законодавства з міжнародного приватного права в деяких державах-членах Союзу.

Стан справ в сфері регулювання та кодифікації норм міжнародного приватного права в Україні

Ситуація, що склалась навколо кодифікації міжнародного приватного права України, може бути охарактеризована наступними показниками. Переважна більшість матеріально-правових та колізійних норм, що мають регулювати приватно-правові відносини з іноземним елементом, містяться в законі про міжнародне приватне право (далі «закон про МПрП»). Норми, що регулюють міжнародний цивільний процес, розпорощені по різних нормативних актах: частина міститься в законі про МПрП, інші норми – в цивільному процесуальному кодексі України (далі «ЦПК»), господарському процесуальному кодексі України (далі «ГПК»), законах про ратифікацію деяких міжнародних конвенцій [14], а також в підзаконних актах [15, 16]. Таким чином, загальні положення МПрП, принципи МПрП та переважна більшість колізійних норм зосереджені майже в одному нормативному акті – законі про МПрП, а процесуальні норми, що регулюють міжнародний цивільний процес, містяться в декількох різних за характером та предметом регулювання нормативних актах.

Другим по значимості видом джерел норм міжнародного приватного права України є міжнародні договори, укладені Україною з іншими державами. Україна є учасницею значної кількості міжнародних договорів (двосторонніх та багатосторонніх, регіональних та універсальних)¹, а згідно зі ст. 9 Конституції України норми цих договорів є складовою національного права України.

Нагадаємо, в 2005 р. в процесі підготовки нового цивільного кодексу України стосовно кодифікації норм міжнародного приватного права наша держава обрала

¹ Україна є учасницею 30 двосторонніх договорів про правову допомогу у цивільних та комерційних справах, Угоди про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності 1992 р., Мінської конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р., Гаазьких конвенцій 1954, 1965, 1970, 2005 років, деяких Гаазьких, так званих, дитячих конвенцій та багатьох інших

автономний спосіб такої кодифікації, але він не охопив всі складові міжнародного приватного права, як це, наприклад, було зроблено в законах про МПрП Швейцарії [17], Румунії [18] або Чехії [5]. Проявом цієї «незавершеності» стало те, що багато норм міжнародного цивільного процесу не було включено до закону про міжнародне приватне право, і вони були закріплені у процесуальних кодексах. Більше того, протягом 15 років існування цього закону, роль процесуальних кодексів в регулюванні міжнародного цивільного процесу постійно зростала.

Ще однією особливістю підходу, прийнятого нашим законодавцем до регулювання норм міжнародного цивільного процесу, є те, що деякі його інститути дублюються в різних процесуальних кодексах. Це стосується, перш за все, процедур вручення за кордоном судових документів та отримання доказів та виконання українськими судами іноземних судових звернень та доручень [19; 20]. Це обумовлено існування декількох судових ланок у судовій системі України, до юрисдикції яких належать справи з іноземним елементом, причиною чого є наявність кількох процесуальних кодексів.

Таким чином, ми можемо констатувати, що обраний в 2005 р. автономний спосіб кодифікації міжнародного приватного права стосувався в основному колізійного права і лише частково міжнародного цивільного процесу: він торкнувся процесуально-правового становища іноземних осіб, міжнародної підсудності та судових імунітетів. Інститут судового доручення, визнання та виконання іноземних судових та арбітражних рішень врегульовані процесуальними кодексами, хоча загальні положення щодо цих інститутів закріплено в законі про МПрП. Вказаний підхід можна розглядати більше як поєднання автономного та галузевого підходів до кодифікації міжнародного цивільного процесу або як «незавершений», неповний автономний.

Україна не є державою-членом ЄС, але знаходиться на шляху поступового зближення з ЄС у багатьох сферах, в тому числі і у сфері права та юстиції. Будь-яка гармонізація права ЄС і права України, особливо у регулюванні приватноправових відносин з іноземним елементом, є вкрай важливою, оскільки це створює додаткові лінії взаємного тяжіння у відносинах між ЄС та Україною. Наближення законодавства України в сфері міжнародного приватного права та особливо в сфері міжнародного цивільного процесу до «стандартів» та підходів ЄС важливо ще й з точки зору створення необхідних умов для укладання між Україною та ЄС конвенції на кшталт конвенції Лугано 2007 р. Це мета, яка має бути чітко сформульована та поставлена на порядок денний нашої комунікації з ЄС. Ми маємо проявити ініціативу та вийти до ЄС з пропозицією щодо укладання подібної конвенції та розпочати конкретні кроки на шляху до цього.

Ці фактори треба брати до уваги в контексті підготовчого процесу до рекодифікації цивільного та міжнародного приватного права, що відбувається зараз в нашій країні. У зв'язку з цим постає важливе питання: як цей процес має вплинути на кодифікацію саме міжнародного приватного права, яка доля чекатиме на

закон про міжнародне приватне право та деякі його норми та інститути. В наукових колах жваво обговорюється питання доцільності збереження цього закону як форми автономної кодифікації МПрП, яка була обрана законодавцем як найбільш прийнятна у час, коли приймався новий цивільний кодекс України.

У контексті процесу рекодифікації цивільного права України ми вважаємо закономірним поставити питання доцільності збереження автономного підходу до кодифікації міжнародного приватного права та можливості повернення до галузевого підходу кодифікації.

З огляду на таку постановку питання ми маємо оглянути можливі варіанти та оцінити недоліки та переваги кожного з них.

На користь збереження існуючої системи вказує багато факторів: певна традиція, яка склалась протягом останніх 15 років, певні зручності, пов'язані з можливістю викласти загальні положення та принципи міжнародного приватного права в одному нормативному акті, відсутність потреби, у зв'язку з цим, докладання додаткових зусиль для переформатування цивільного кодексу тощо. Разом з тим закон про МПрП все одно потребуватиме значних змін в підходах до регулювання різних інститутів та окремих норм. Не треба відкидати і такий варіант, коли разом зі збереженням існуючого автономного підходу до кодифікації, можна довести її до логічного завершення та включити в закон ті складові міжнародного цивільного процесу, які зараз знаходяться в інших нормативних актах, а саме: норми про міжнародну правову допомогу, про визнання та виконання іноземних судових та арбітражних рішень, транскордонне банкрутство. Це буде аналогом підходу, втіленому у останніх актах кодифікації МПрП Чеської Республіки, Угорщини та Хорватії.

На користь «галузевого» підходу вказує такий важливий та об'єктивний фактор як існування найтіснішого зв'язку між окремими нормами та інститутами міжнародного приватного права та нормами і інститутами інших галузей права, наприклад, між нормами цивільного права та колізійними нормами, між цивільним (господарським) процесуальним правом та нормами міжнародного цивільного процесу. Другим аргументом на користь повернення до «галузевого» підходу у кодифікації є існуюча незавершеність, недоведеність до логічного кінця процесу автономної кодифікації, втіленого в законі про міжнародне приватне право України.

Норми МПрП регулюють відносини приватноправового характеру з іноземним елементом. В силу цього частина з них ближчі за предметом (об'єктом) регулювання до норм цивільного права, хоча існує значна різниця в методах регулювання. Це стосується колізійних та матеріальних норм міжнародного приватного права. Норми, що регулюють різні складові міжнародного цивільного процесу за природою, методом, об'єктом та предметом регулювання ближчі до цивільного (господарського) процесуального права. Все, що об'єднує вказані колізійні, матеріальні та процесуальні норми, це наявність у складі правовідносин іноземного

елемента. Саме цей критерій і був головним аргументом та користь того, щоб зібрати ці норми в єдиному нормативному акті – законі України про міжнародне приватне право.

Наступним підходом до рекодифікації міжнародного приватного права України може бути включення всіх діючих норм закону про МПрП після модернізації частини з них до оновленого цивільного кодексу, зосередивши їх в окремій книзі ЦК під назвою «Цивільні відносини з іноземним елементом». Вказаний підхід ґрунтується на доктринальному розумінні приватноправових відносин як єдиної правової сутності у всіх її проявах: матеріально-правових, колізійних та процесуальних. Вміщення норм МПрП у ЦК України надасть можливість «прив'язати» відповідні інститути та норми МПрП до відповідних системоутворюючих інститутів та норм ЦК, створивши таким чином єдиний акт кодифікації, в якому буде гармонійно поєднане регулювання відносин приватноправового характеру, як внутрішніх, так і з іноземним елементом.

Підсумовуючи викладене, вимальовується чотири варіанти: (а) нічого не змінювати у підходах до кодифікації (зберегти автономний підхід), а лише модернізувати деякі норми та інститути з урахуванням останніх світових трендів та наукових напрацювань; (б) зберегти та посилити автономний підхід і включити норми всіх основних інститутів міжнародного цивільного процесу до закону про МПрП і, таким чином зробити всеохоплюючий акт кодифікації МПрП; (в) відмовитись від автономного підходу у кодифікації та повернутися до галузевої кодифікації, передумови якої закладені в самому сьгоднішньому стані незавершеності автономної кодифікації; (г) створити єдиний акт кодифікації норм цивільного та норм міжнародного приватного права шляхом інкорпорації норм МПрП до оновленого ЦК.

Враховуючи існуючі обставини, розуміючи необхідність створення необхідних правових передумов для розвитку в нашій державі, перш за все, відносин приватного характеру ми розглядаємо як найбільш перспективний останній варіант – створення єдиного акту кодифікації норм цивільного та норм міжнародного приватного права. Кожен з інших трьох варіантів має свої переваги та недоліки, але всі вони, кожен різною мірою, законсервують існуючий стан, який вже сьогодні не задовольняє потребам розвитку в нашій державі приватноправових відносин.

Окремо постає питання стосовно норм, які регулюватимуть судові імунітети іноземних держав. Тут ми маємо вирішити два взаємопов'язаних питання. Перше: яку доктрину судових імунітетів іноземних держав ми обираємо? І якщо відповідь буде на користь доктрини обмеженого імунітету, то виникне друге питання: в який спосіб треба кодифікувати норми, які будуть регулювати цей інститут в праві України? Ми можемо піти шляхом США [21], Британії [22] та інших держав і прийняти окремий закон про судові імунітети іноземних держав і врегулювати в ньому всі аспекти вказаного інституту. Це, мабуть, найкращий шлях з точки зору юридико-технічних аспектів та якості регулювання. Інший шлях – закріплення

в процесуальних кодексах (ЦПК та ГПК) основних принципів, доктринальних підходів до цього інституту з одночасним посиланням на міжнародні конвенції з вказаних питань (маємо на увазі Конвенцію ООН 2004 року про юрисдикційні імунітети держав та їх власності [23] – єдину на сьогодні конвенцію, яка має потенціал набути чинності і стати універсальним міжнародно-правовим інструментом регулювання вказаного інституту)¹.

Окремі питання міжнародного цивільного процесу: стан регулювання та потреби у реформуванні

Незалежно від обраного варіанта модернізації законодавства України з міжнародного приватного права з тих, що розглянуті вище, існують складові міжнародного цивільного процесу, які на сьогодні добре врегульовані і ті, що потребують оновлення та модернізації. До перших можна віднести норми, що регулюють процедури надання міжнародної правової допомоги: вони вміщені в трьох процесуальних кодексах, в інструкції Міністерства юстиції, яка містить додаткові норми, які мають застосовуватися при здійсненні відповідних процедур, та у конвенціях, учасницею яких є Україна (всі Гаазькі конвенції з цих питань, інші міжнародні договори).

До тих, що потребують оновлення, в першу чергу ми відносимо питання судових імунітетів іноземних держав та їх власності та питання міжнародної підсудності. Перше має бути вирішено як на доктринальному (відмова від абсолютного імунітету на користь обмеженого), так і на законодавчому рівні (прийняття окремого закону про судові імунітети іноземних держав та їх власності або закріплення основних принципів цього інституту з відсилочною нормою до діючих міжнародних договорів). В основу власного закону можуть бути покладені принципи та норми, які закріплені в Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004 р. Такий підхід не тільки дозволить підготувати якісний та сучасний закон і створить фундамент майбутньої імплементації цієї конвенції в право України, але й усуне рудиментарні норми щодо імунітетів, які існують в нашому законодавстві і той дисбаланс, що існує сьогодні.

Норми, що регулюють підсудність судам України спорів з іноземним елементом, треба оновити з урахуванням останніх тенденцій, шляхом наділення вітчизняних судів необхідними повноваженнями, мінімізувати ризики виникнення паралельних проваджень та конкуренції судових рішень та з метою гармонізації вітчизняного законодавства з правом Європейського Союзу та нормами міжнародних договорів, таких як Конвенція Лугано 2007 р. та Гаазька конвенція 2019 р. Можливо, це буде справедливо і для інституту визнання та виконання в Україні

¹ Станом на 20.01.2022 Конвенцію ООН про юрисдикційні імунітети ратифікували 22 держави, в той час як поріг ратифікації, після якого конвенція набуває чинності складає 30! Прошло 17 років і світ начебто зупинився на шляху до запровадження цієї конвенції як міжнародно-правової основи регулювання судових імунітетів іноземних держав. URL: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-13&chapter=3&clang=_en

рішень іноземних судів у цивільних та комерційних справах. Актуальність останнього питання значно збільшилась після ратифікації Україною Конвенції про угоди про вибір суду 2005 р., яка регулює певні аспекти визнання та виконання рішень іноземних судів [24] та підписання Україною однією з перших Гаазької Конвенції про визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах 2019 р.¹ Таким чином, блок норм, що мають регулювати процедури визнання та виконання іноземних судових рішень, має поєднати всі аспекти, невідомі раніше нашому праву, які закріплені в цих міжнародних договорах і праві Європейського Союзу.

Підсудність судам України спорів з іноземним елементом. Загальні положення

Вказавши про потребу в модернізації підходів до регулювання інституту міжнародної підсудності, ми, враховуючи обмеженість розміру цієї статті, хотіли б зосередити увагу на одному з аспектів міжнародної підсудності, а саме на загальних підставах визначення підсудності судам України спорів з іноземним елементом та уникнення паралельних проваджень. Мова йде про положення, які сьогодні закріплені у ст. 75 закону про МПрП.

Частина 1 ст. 75 закону вирішує питання підсудності судам України справ, що виникають з відносин з іноземним елементом в часі. «Підсудність судам України справ з іноземним елементом визначається на момент відкриття провадження у справі...» [25]. Вказане правило виходить з того, що питання наявності юрисдикції у відповідного українського суду має бути піднято ти вирішено судом саме на момент порушення провадження у справі. Далі закріплено правило «незмінності» вказаних обставин: «... незважаючи на те, що в ході провадження у справі підстави для такої підсудності відпали або змінилися...». Мова йде про те, що суд не має права припиняти провадження та вирішувати справу по суті з огляду на те, що підстави підсудності, які існували на момент відкриття провадження, відпали або змінилися. Це забезпечує сталість та бесприривність процесу, запобігає можливому зловживанню сторонами своїми можливостями по зміні підстав для підсудності (зміна місця проживання, громадянства тощо). Закінчується норма цієї частини ст. 75 застереженням, згідно з яким вказане загальне правило застосовується у всіх випадках «... крім випадків, передбачених у статті 76 цього Закону». Сенс та мета цього застереження незрозумілі, оскільки ст. 76 закріплює загальні правила підсудності справ судам України. Саме з огляду на положення цієї статті та статті 77 (виключна підсудність) цього закону українські суди і мають встановлювати наявність або відсутність в них юрисдикції щодо певного спору (справи).

Інститут lis alibi pendens

Інститут *lis alibi pendens*, або інститут запобігання виникненню паралельних проваджень, закріплений у частині 2 ст. 75 закону про МПрП. Норми, що регу-

¹ Україна підписала вказану конвенцію 4.03.2020 р. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>

люють вказаний інститут, відомі праву багатьох держав [26], вони містяться в багатьох міжнародних договорах [27, 28, 29]. Суть і мета існування цього інституту полягає у тому, щоб запобігти не тільки виникненню паралельних проваджень, а й виникненню конкуруючих судових рішень. При загальному однаковому розумінні мети та призначення цього інституту, його регулювання на національно-правовому рівні значною мірою відрізняється. Питання необхідності зміни підходів до регулювання вказаного інституту, закріпленого у сучасній редакції ст. 75 закону України про МПрП, підіймалися авторами і раніше [2].

Частина 2 ст. 75 закону вказує наступне: «суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо у суді чи іншому юрисдикційному органі іноземної держави є справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав» [25]. Оскільки ця норма міститься в законі про МПрП, вона застосовується до справ з іноземним елементом, її мета – усунення можливих паралельних проваджень в судах України та інших держав (міжнародних паралельних судових проваджень). В той же час подібні ситуації регулюються нормами процесуальних кодексів України. Мета цих норм – усунення потенційно можливих паралельних проваджень в судах України (національних або внутрішніх паралельних судових проваджень). Ст. 186 (1) (3) ЦПК України встановлює: «[с]уддя відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо: ... у провадженні цього чи іншого суду є справа зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;...» [19]. Це має вирішуватися судом на стадії *відкриття провадження у справі*.

У ЦПК є ст. 257 Залишення позову без розгляду, яка встановлює: «[с]уд постановляє ухвалу про залишення позову без розгляду, якщо: ... 4) у провадженні цього чи іншого суду є справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;» [19]. Вказане питання має вирішуватися судом вже на стадії *розгляду справи по суті*. Таким чином, процесуальним правом України передбачено, що така обставина як наявність іншого, паралельного провадження може бути виявлена на різних стадіях процесу, а суд в разі виявлення такої обставини, має прийняти відповідні процесуальні рішення стосовно цього.

Гіпотеза норми ст. 75 (2) закону про МПрП передбачає вирішення питання про наявність паралельного провадження: (а) на стадії відкриття провадження у справі; (б) на користь іноземного провадження за умови, якщо в іноземному суді є «аналогічна» справа і вона виникла (була порушена) раніше за часом; (в) часовий критерій є єдиним та вирішальним.

З норми цієї статті незрозуміло, чи зобов'язаний суд з'ясувати всі можливі обставини справи з метою виявлення іноземного судового провадження, або про це йому має повідомити сторони (сторона). Незрозуміло, звідки суд має дізнатися про існуюче судове провадження в іноземному суді. Все це ставить під сумнів можливість виявлення факту іноземного судового провадження саме на стадії відкриття провадження у справі, а відповідно і прийняття судом відповід-

ного рішення про відмову у відкритті провадження. Ми маємо розуміти, що для того щоб дійти обґрунтованого висновку стосовно «аналогічної» справи в іноземному суді (ті самі сторони, той самий предмет та ті ж самі підстави), суду необхідні час, інформація, докази, позиції сторін тощо. Всього цього суд за визначенням не може мати на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі за відповідним позовом. Скоріше за все, суд може дізнатися про іншу справу від сторони відповідача, якого треба повідомити і надати можливість представити позицію тощо.

Враховуючи важливість цього питання, а мова йде про відмову нашого суду від юрисдикції по конкретній справі на користь іноземного суду, ставлення до цієї ситуації має бути виваженим і збалансованим: з одного боку, має бути поважне ставлення до таких процесів, а з іншого – нашим судам має бути надано право самим вирішувати, чи є підстави для того, щоб відмовляти у відкритті провадження або закривати провадження у справі. Необхідно позбутися ознак (умов) «автоматичності» та невідворотності, які закріплені у діючій редакції норми ст. 75 (2) закону про МПрП, які детермінують позицію суду у таких випадках.

Справа ще й у тому, що проблема паралельних проваджень не обмежується питаннями часу, а точніше який з конкуруючих судів порушив провадження у «аналогічній» справі першим. У таких випадках важливим є також питання належної юрисдикції, тобто чи мають суди відповідних держав право розглядати цей спір (часто питання юрисдикції суду є предметом окремого розгляду як самим судом першої інстанції, так і апеляційними судами). В контексті визначення належної юрисдикції важливе співвідношення між такими видами підсудності як загальна, договірна та виключна. Уявімо ситуацію, коли український суд згідно з нормами ст. 77 закону про МПрП має виключну юрисдикцію, але дізнається про наявність паралельного провадження, розпочатого по аналогічній справі іноземним судом. Чи має він відмовити у відкритті провадження у справі згідно з положеннями ст. 75 (2) того ж закону про МПрП, чи норми про виключну підсудність мають пріоритет перед нормами ст. 75 (2)?

Необхідно звернути увагу на те, що врегулювання ситуації виникнення «паралельних» проваджень особливо актуально саме на рівні національного закону в силу наступних обставин. У випадках, коли виникає загроза виникнення «паралельних» проваджень у справах, які потрапляють до сфери регулювання відповідного міжнародного договору, нормами тих самих міжнародних договорів врегульовані питання підсудності спорів з іноземним елементом і виключної підсудності зокрема. Наприклад, ст. 21 (2) Договору між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу у цивільних справах встановлено: «якщо одну і ту ж справу (між тими самими учасниками, з одного і того ж предмету, з тих самих підстав) було порушено в органах юстиції обох Договірних Сторін, компетенцію котрих встановлює цей Договір, орган юстиції, який порушив справу пізніше, залишає її без розгляду» [28]. Тому єдиним критерієм, за яким має вста-

новлюватися належний форум, залишається критерій часу: суд, який порушив справу пізніше, має відмовитись від розгляду справи на користь суду, який розпочав її раніше, за умови, що він має юрисдикцію за цим міжнародним договором. За відсутності міжнародного договору крім критерію часу залишаються інші критерії, а саме співвідношення видів підсудності, на яких ґрунтують свою юрисдикцію конкуруючі суди. Схожу позицію висловлює F. M. Buonaiuti розглядаючи умови застосування інституту *lis alibi pendens* у відповідності з нормами статей 33–34 Регламенту ЄС № 1215/2012 [30]. Більше того, на нашу думку, критерій співвідношення видів підсудності має відігравати більшу роль та мати більше значення, ніж критерій часу, у разі, якщо інститут *lis alibi pendens* регулюється виключно нормами національного права.

Прикладами інших підходів до регулювання інституту *lis alibi pendens* може бути законодавство Румунії, Швейцарії та Угорщини. Так, у ст. 156 румунського закону 1992 р. № 105 встановлено, що «румунські органи не втрачають компетенцію, визначену відповідно до статей 148–152, внаслідок такої обставини, що ця ж справа або справа, з нею пов'язана, розглядалась іноземним судовим органом» [18]. Стаття 9 швейцарського закону «Про міжнародне приватне право» закріплює проміжну ланку «взяття до уваги»: швейцарський суд призупиняє розгляд справи, якщо раніше провадження з тієї ж справи за участю тих самих осіб було відкрито за кордоном, при цьому можна припустити, що іноземний компетентний орган у розумний строк ухвалить рішення, яке зможе бути визнане в Швейцарії [16]. Аналогічні норми містять також ст. 7 закону Італії: «... італійський суддя призупиняє розгляд справи, якщо він визначить, що рішення іноземного суду може бути визнане таким, що має юридичну силу для правової системи Італії» [31] та § 69 Угорського закону 2017 р. «Про міжнародне приватне право» [6].

Указані приклади вказують на ще один фактор, який треба брати до уваги при вирішенні проблеми паралельних проваджень: спроможність судового рішення, яке може ухвалити по справі іноземний суд, бути чинним на території держави-суду, і цей фактор тісно пов'язаний, зокрема з питаннями виключної підсудності.

ВИСНОВКИ

Активні процеси рекодифікації міжнародного приватного права у світі, особливо у Європі, свідчать про зміни, що назріли та потребують вирішення на сучасному етапі розвитку систем регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом. Вказана теза цілком вірна і для законодавства України, існує багато норм та інститутів, які потребують змін та модернізації, особливо у сфері міжнародного цивільного процесу. Рекодифікація цивільного права, над якою сьогодні працюють провідні вітчизняні фахівці, є нагодою повернутися до питань кодифікації міжнародного приватного права. Існуючий підхід до кодифікації, втілений у 2005 р., потребує переосмислення та зміни. Авторами надана оцінка сучасного стану кодифікації МПрП України, запропоновані варі-

анти, які можуть бути покладені в основу нового підходу до його кодифікації. Визначено, що рекодифікація МПрП має бути здійснена в рамках рекодифікації цивільного кодексу, на загальних доктринальних та техніко-юридичних засадах та підвалинах. Необхідність модернізації підходів до регулювання деяких складових міжнародного цивільного процесу обумовлена, зокрема, і потребами гармонізації законодавства України з правом ЄС та створення передумов для початку процесу укладання угоди Україна-ЄС у сфері юрисдикції та виконання судових рішень в цивільних та комерційних справах.

Авторами проведено дослідження окремих інститутів міжнародного цивільного процесу, яке дозволяє дійти наступних висновків. Існує нагальна потреба внесення суттєвих змін до підходів, які лежать в основі регулювання інституту *lis alibi pendens* діючим законодавством. Мають бути враховані як досвід регулювання цього інституту законодавством інших держав, так і викладені авторами аргументи на користь розширення повноважень українських судів при вирішенні питань власної підсудності в умовах загрози виникнення паралельних проваджень. Вказані зміни можуть бути здійснені в рамках процесу рекодифікації міжнародного приватного права та зв'язані єдиною логікою модернізації підходів до регулювання окремих складових міжнародного цивільного процесу в нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Довгерт А. С. Наука міжнародного приватного права в незалежній Україні (1991–2012 рр.). *Право України*. 2013. № 7. С. 12–23.
- [2] Цірат Г. А. Міжнародний цивільний процес: шляхи реформування у сучасних умовах. *Право України*. 2020. № 6. С. 166–188.
- [3] Private International Law : Act of 04.02.2011 (O. J. 2011 No. 80, item 432; in force from 16 May, 2011). URL: <https://socioedip.files.wordpress.com/2013/12/polonia-act-of-4-february-2011-private-international-law.pdf>
- [4] Dutch Civil Code. URL: <http://www.dutchcivillaw.com/legislation/dcctitle10101011.htm>
- [5] Coll. the Act Czech Republic, governing private international law of 25.01.2012. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Act-Governing-Private-International-Law.pdf>
- [6] Act XXVIII on private international law of 2017. URL: https://e-justice.europa.eu/340/EN/which_country_s_law_applies?HUNGARY&member=1
- [7] Zakon o međunarodnom privatnom pravu. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_101_2319.html
- [8] Yuang J. Creation and perfection of China's Law applicable to Foreign-Related civil relations. *Yearbook of Private International Law*. 2012–2013. Vol. XIV. P. 269–288.
- [9] Pauknerova M., Pffaifer M. The new Act on private international law in the Czech Republic: Starting point and Perspectives within the European Union. *Journal of on private international law*. 2014. Vol.10 (2). P. 205–226.
- [10] Regulation (EU) no 1215/2012 of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) of 12.12.2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:351:0001:0032:en:PDF>

- [11] Convention on Choice of Court Agreements of 30.06.2005. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>
- [12] Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters of 02.07.2019. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/judgments>
- [13] Study supporting the preparation of an impact assessment on the potential EU accession to the 2019 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters Final Report. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/final_report_study_accession_judgments_convention_en.pdf
- [14] Закон України про приєднання України до Конвенції про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2051-14#Text>
- [15] Інструкція про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень : затв. наказом Мін-ва юстиції України, Держ. судової адміністрації України від 27.06.2008 № 1092/5/54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0573-08#Text>;
- [16] Інструкція про виконання в Україні Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання: затв. наказом Мін-ва юстиції України від 15.09.2017 № 2904/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1150-17#Text>
- [17] Federal Act on Private International Law (PILA) of 18.12.1987 (Status as of 01.01.2022). URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en#chap_1/sec_2
- [18] Rules of conflict of law and jurisdiction provided by Law no.105/1992 – Romanian International Private Law Act, (partially repealed by the entrance into force of the Romanian Civil code, on 01.10.2011, and integrally repealed by the entrance into force of the new Romanian Procedure Code on 15.02.2013). URL: <https://eventi.nservizi.it/upload/85/altro/slide%20danila1.pdf>
- [19] Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
- [20] Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
- [21] United States Foreign Sovereign Immunities Act 1976. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-90/pdf/STATUTE-90-Pg2891.pdf>
- [22] State Immunity Act 1978. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/33>
- [23] Конвенція ООН 2004 р. про юрисдикційні імунітети держав та їх власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
- [24] Про ратифікацію Конвенції про угоди про вибір суду : Закон України від 15.06.2021 № 1544-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-20#Text>
- [25] Закон України про міжнародне приватне право. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
- [26] Чеський акт про міжнародне приватне право. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Act-Governing-Private-International-Law.pdf>
- [27] Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text.
- [28] Договір між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_018#Text;

- [29] SECTION 9 Lis pendens – related actions of The Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
- [30] Buonaiuti, F. Lis alibi pendens and related actions in the Relationships with the Courts of third countries in the recast of Brussels I Regulation. *Yearbook of Private International Law*. 2013–2014. Vol. XIV. P. 87–111
- [31] Реформа Итальянской системы международного частного права (ст. 7 Закона 1995 №218). *Международное частное право: иностранное законодательство* / предисл. А. Л. Маковского ; сост. и научн. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. Москва : Статут, 2001. С. 324–325.

REFERENCES

- [1] Dovgert, A. (2013). The science of private international law in independent Ukraine (1991–2012). *Law of Ukraine*. 7, 12–23.
- [2] Tsirot, G. (2020). International civil process: ways of reform in modern conditions. *Law of Ukraine*, 6, 166–188.
- [3] Private International Law: Act. (2011, February). Retrieved from <https://societip.files.wordpress.com/2013/12/polonia-act-of-4-february-2011-private-international-law.pdf>
- [4] Dutch Civil Code. Retrieved from <http://www.dutchcivillaw.com/legislation/dccite10101011.htm>
- [5] Coll. the Act Czech Republic, governing private international law. (2012, January). Retrieved from <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Act-Governing-Private-International-Law.pdf>
- [6] Act XXVIII on private international law. (2017). Retrieved from https://e-justice.europa.eu/340/EN/which_country_s_law_applies?HUNGARY&member=1
- [7] Zakon o međunarodnom privatnom pravu. Retrieved from https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_101_2319.html
- [8] Yuang, J. (2012-2013). Creation and perfection of China's Law applicable to Foreign-Related civil relations. *Yearbook of Private International Law*, XIV, 269–288.
- [9] Pauknerova, M. & Pffaißer, M. (2014). The new Act on private international law in the Czech Republic: Starting point and Perspectives within the European Union. *Journal of on private international law*, 10(2), 205–226.
- [10] Regulation (EU) no 1215/2012 of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) (2012, December). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:351:0001:0032:en:PDF>
- [11] Convention on Choice of Court Agreements (2005, June). Retrieved from <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>
- [12] Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters (2019, July). Retrieved from <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/judgments>
- [13] Study supporting the preparation of an impact assessment on the potential EU accession to the 2019 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters Final Report. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/final_report_study_accession_judgments_convention_en.pdf

- [14] Law of Ukraine on Ukraine's accession to the Convention on the Taking of Evidence Abroad in Civil or Commercial Matters. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2051-14#Text>
- [15] Instruction on the procedure for execution of international agreements on the provision of legal assistance in civil cases on the service of documents, obtaining evidence and recognition and enforcement of court decisions: approved by the Order of the Ministry of Justice of Ukraine, State Judicial Administration of Ukraine (2008, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0573-08#Text>.
- [16] Instruction on the implementation in Ukraine of the Convention on the International Recovery of Alimony for Children and Other Forms of Family Maintenance: approved by the Order of the Ministry of Justice of Ukraine (2017, September). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1150-17#Text>
- [17] Federal Act on Private International Law (PILA) (1987, December). Retrieved from https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en#chap_1/sec_2
- [18] Rules of conflict of law and jurisdiction provided by Law no.105/1992 – Romanian International Private Law Act, (partially repealed by the entrance into force of the Romanian Civil code, on 01.10.2011, and integrally repealed by the entrance into force of the new Romanian Procedure Code on 15.02.2013). Retrieved from <https://eventi.nservizi.it/upload/85/altro/slide%20danila1.pdf>
- [19] Civil Procedure Code of Ukraine (2004, March). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
- [20] Commercial Procedural Code of Ukraine (1991, November). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
- [21] United States Foreign Sovereign Immunities Act (1976). Retrieved from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-90/pdf/STATUTE-90-Pg2891.pdf>
- [22] State Immunity Act (1978). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/33>
- [23] Convention UN on Jurisdictional Immunities of States and their Property (2004). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
- [24] On Ratification of the Convention on Choice of Court Agreements^ Law of Ukraine (2021, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-20#Text>
- [25] Law of Ukraine on Private International Law. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
- [26] Czech Act on Private International Law. Retrieved from <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Act-Governing-Private-International-Law.pdf>
- [27] Convention on Legal Assistance and Legal Relations in Civil, Family and Criminal Matters (1993). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text.
- [28] The Agreement between Ukraine and the Czech Republic on Legal Assistance in Civil Matters. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_018#Text.
- [29] SECTION 9 Lis pendens – related actions of The Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (2007). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
- [30] Buonaiuti, F. (2013-2014). Lis alibi pendens and related actions in the Relationships with the Courts of third countries in the recast of Brussels I Regulation. *Yearbook of Private International Law*. XIV, 87–111.

- [31] Reform of the Italian system of private international law (Art. 7 of the Law 1995, N 218). (2001). *International private law: foreign law* / preface by prof. A. L. Makovsky; comp. and scientific ed. A. N. Zhiltsov, A. I. Muranov. Moscow: Statute, 324–325

Анатолій Степанович Довгерт

Доктор юридичних наук, професор

Член-кореспондент Національної академії правових наук України

Національна академія правових наук України

61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Професор кафедри міжнародного приватного права

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

01601, вул. Володимирська 64/13, 1, Київ, Україна

Геннадій Артурович Цірат

Доктор юридичних наук, доцент

доцент кафедри міжнародного приватного права

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

01601, вул. Володимирська 64/13, 1, Київ, Україна

Anatolii S. Dovgert

Doctor of Law, Professor

Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Professor of the Department of private international law

Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

01601, 64/13 Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine

Gennadii A. Tsirat

Doctor of Law, Associate Professor

Associate Professor of the Department of private international law

Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

01601, 64/13 Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Довгерт А. С., Цірат Г. А. Актуальні питання кодифікації міжнародного приватного права та міжнародного цивільного процесу. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 137–159.

Suggested Citation: Dovgert, A. S., & Tsirat, G. A. (2022). Current issues of codification of private international law and international civil procedure. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(3), 137–159.

Стаття надійшла / Submitted: 12.07.2022

Доопрацьовано / Revised: 12.08.2022

Схвалено до друку / Accepted: 29.08.2022